

Spis treści

Wstęp	6
Rozdział I	
Istota cybernetycznej teorii systemów	11
1. Pojęcie systemu	13
2. Struktura systemu	17
3. Otoczenie systemu	18
4. Wpływ sprzężeń zwrotnych na sterowność systemu ..	21
5. Samosprzężenia i sprzężenia wewnętrzne	25
6. Systemy samosterowne i samodzielne	27
7. Receptywność i transformatywność systemu	31
8. Rodzaje cech i zbieżności systemu samodzielnego	33
9. Bilans energetyczny systemu	36
10. Fazy rozwoju systemu	39
11. Aberracja systemu	44
Rozdział II	
Właściwości systemu	47
1. Wprowadzenie	49
2. Samodzielność systemu	49
3. Otwartość systemu	50
4. Złożoność systemów	52
5. Stabilność systemu	53
6. Inercyjność systemu	57
7. Stochastyczność i determinizm systemów	58
8. Systemy naturalne i sztuczne, rzeczywiste i abstrakcyjne, ożywione i martwe	61
Rozdział III	
Właściwości podmiotowe systemów	65
1. Wprowadzenie	67
2. Sprawcze kryterium podmiotowości	67
3. Decyzyjne kryterium podmiotowości	79
4. Czasoprzestrzenny zakres podmiotowości	80
5. Przedmiotowe określenie podmiotowości	84

6. Autopodmiotowość	85
7. Trzy wymiary podmiotowości	87
8. Delegowanie podmiotowości	90
9. Podmiotowość systemów złożonych	92
10. Efektywna podmiotowość skoncentrowana i rozproszona	94
11. Stopniowalność podmiotowości	95
12. Podmiotowość a uczestnictwo	98

Rozdział IV

Analiza systemowa człowieka	101
1. Człowiek jako system dualny	103
2. Źródła zachowań systemu psychologiczno-społecznego	109
3. Rodzaje zachowań	111
4. Rodzaje zachowań wolicjonalnych	115
5. Rodzaje motywacji w zachowaniach wolicjonalnych ..	157
6. Intencje i uzasadnianie działań	162
7. Wpływ pozycji i sytuacji społecznych na zachowanie człowieka	165
8. Zachowanie jako sterowanie	166

Rozdział V

Społeczeństwo jako system	169
1. Wprowadzenie	171
2. Adaptacja człowieka do systemu społecznego	177
3. Znaczenie więzi dla struktury systemu społecznego ...	181
4. Proces uwiarygodniania jednostki na danej pozycji ...	187
5. Struktury systemów społecznych	189
6. Płaszczyzny struktury społecznej	194
7. Formalizacja systemów społecznych	199
8. Sterowanie systemów społecznych	202
Zakończenie	207
Bibliografia	209

Wstęp

Codziennosc życia społecznego sprawia, że mechanizmy społeczne wydają nam się bliskie i zrozumiałe, często nawet trywialne. Każdy z nas jest uczestnikiem i zarazem obserwatorem tego żywiołu, który staramy się zrozumieć i zracjonalizować. Wierzymy, że jest on okiełznany przez elity społeczne, które działają w interesie wszystkich ludzi. niesprawiedliwość społeczna jest zaś wynikiem złego zarządzania tych elit lub ich niewrażliwości na „indywidualny los”. Sami zaś staramy się w tej rzeczywistości jakoś najlepiej urządzić, zająć dogodne pozycje społeczne, zawrzeć odpowiednie znajomości, uzyskać szacunek a niekiedy sławę. Traktujemy społeczeństwo jako rzecz stałą, coś co trwało i trwać będzie wiecznie. Trudno nam przychodzi wyobrażenie, że społeczeństwa mogłoby nie być lub że mogłoby być zupełnie inne.

Jak bardzo te potoczne wyobrażenia są mylne, pokazuje socjologia, stale je weryfikując. Pokazuje nam ona jak bardzo społeczeństwo jest złożone i jak wielu procesów w nim zachodzących sobie nie uświadamiamy. Wprowadza szereg pojęć i definicji, które pozwalają uporządkować wiedzę i dalej ją rozbudowywać. Cybernetyka społeczna jest tu narzędziem pomocniczym, której zadaniem jest wsparcie socjologii, szczególnie w jej warstwie teoretycznej.

Cybernetyka społeczna, bazując na pojęciach i metodologii zaczerpniętej z nauk ścisłych, stara się opisać relacje międzyludzkie. Posługując się obcą dla humanistyki terminologią, zarezerwowaną do tej pory dla opisu zdeterminowanej rzeczywistości, nie lekceważy przy tym jej dorobku, lecz raczej go uzupełnia i pogłębia. Dowodzi ona szeregu analogii pomiędzy zdeterminowanym światem materialnym a zrelatywizowanym, trudno uchwytnym i wydawałoby się chaotycznym, światem społecznym. Dzięki czemu wprowadza specyficzną precyzję pojęciową, która nie pozwala na zbytne żonglowanie terminami i zacieranie jasności wyводу.

Książka stanowi swoistego rodzaju elementarz cybernetyki społecznej, przydatny w różnych dziedzinach nauk humanistycznych.

W oparciu o klasyków przedmiotu, takich jak Marian Mazur czy Józef Kosecki, ukazałem w niej specyfikę społeczeństwa oraz człowieka, rozumianych jako systemy samodzielne. Wynikający z tej analizy obraz pozwala lepiej zrozumieć wzajemne powiązanie tych bytów oraz procesy jakie między nimi zachodzą. Uzmysławia skalę zdeterminowania społecznego wykazując jednocześnie jego zmienność i dynamikę.

W pierwszym i drugim rozdziale książki omówiłem podstawowe pojęcia z zakresu cybernetyki i teorii systemów, wprowadzając jednocześnie kilka nowych terminów. Rozważania te mają charakter ogólny, których celem jest stworzenie ram teoretycznych dla dalszego wywodu. Mogą więc one stanowić pewnego rodzaju bazę do analizowania różnych bytów i powiązań, które można wyodrębnić jako system.

Trzeci rozdział dotyczy właściwości podmiotowych systemów samodzielnych, będąc swoistego rodzaju łącznikiem pomiędzy teorią systemów a cybernetycznym opisem człowieka i społeczeństwa. Rozdział ten pokazuje jakie warunki dany byt musi spełnić aby przypisać mu właściwości podmiotowe lub parapodmiotowe. Pokazuje także specyfikę podmiotowości oraz jej ograniczenia.

Rozdział czwarty i piąty to już właściwa cybernetyczno-systemowa analiza człowieka i społeczeństwa. Jest to propozycja spojrzenia na świat społeczny z perspektywy procesów i powiązań pomiędzy różnego rodzaju jego elementami, które w decydujący sposób wpływają na jego funkcjonowanie i tym samym na szereg zachowań. Obraz ten z jednej strony redukuje człowieka i społeczeństwo tylko do modeli funkcjonalnych, pozbawiając ich szeregu przymiotów, którymi obdarzała je humanistyka. Z drugiej strony umożliwia dostrzeżenie szeregu istotnych niuansów, które umykają niejednokrotnie socjologii czy psychologii społecznej.

Książka jest przydatna dla wszystkich którzy chcą poznać mechanizmy rządzące społeczeństwem i zrozumieć w nich rolę człowieka. Pokazuje ona czym jest system społeczny, jakimi kieruje się prawidłowościami, jaka jest jego relacja z jednostką ludzką. W tym sensie jest to niezbędny elementarz dla wszystkich osób interesujących się socjotechniką a przez to różnego rodzaju sposobami wpływu. Jest to także propozycja dla wszystkich, którzy pragną z innej perspektywy spojrzeć na człowieka i społeczeństwo, wyjść poza utarte pojęcia i schematy.